PB-1601100102030900 Seat No. ________

M. A. (Sem. III) (CBCS) Examination

May/June – 2018

Sanskrit : CCT - 09

(Mahabhasya : Paspashahnik and Siddhant Kaumudi भ्वादिप्रकरणम्)

(Common Paper for 2015 & 2016)

(New Course)

Time : $2\frac{1}{2}$ Hours] [Total Marks : **70**

સૂચના : બધા પ્રશ્નો સરખા ગુણના છે.

Instruction : All questions carry equal marks.

૧ નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે ગદ્યખંડનું આવશ્યક સમજૂતી સાથે ભાષાંતર કરો : **૧૪**

1 Explain with translation any two passages of the following : **14**

(૧) अथेत्ययं शब्दोऽधिकारार्थः प्रयुज्यते । शब्दानुशासनं शास्त्र मधिकृतं वेदितव्यम् । केषां शब्दानाम् । लौकिकानां वैदिकानाञ्च । तत्र लौकिकास्तावद् गौ अश्व पुरुषो हस्ती शकुनिर्मृगो ब्राह्मण इति । वैदिकाः खल्वपि – शं नो देवीरभिष्टये । इषे त्वोर्जे त्वा । अग्निमीळे पुरोहितम् । अग्ने आ याहि वीतये इति ।

(૨) तस्मात् ब्राह्मणेन न म्लेच्छितवै नापभाषितवै । म्लेच्छो ह वा एष यदपशब्दः । म्लेच्छा मा भूमेत्यध्येयं व्याकरणम् । ते असुराः । दुष्टः शब्दः ।

दुष्ट : शब्दः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्या प्रयुक्तो न तमर्थमाह ।

स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधादिति ॥

दुष्टाञ्शब्दान्मा प्रयुक्ष्महीत्यध्येयं व्याकरणम् । दुष्टः शब्दः ।

यदधीतम् – यदधीतमविज्ञातं निगदेनैव शब्द्यते ।

अनग्नाविव शुष्कैन्धो न तज्ज्वलति कर्हिचित् ॥

(३) यो वा इमाम् । यो वा इमां पदशः स्वरशोऽक्षरशो वाचं विदधाति स आर्त्विजीनः । आर्त्विजीनाः स्वामेत्यध्येयं व्याकरणम् ।

यो वा इमाम् – चत्वारि शृंगाःत्रयोऽस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासोऽस्य ।
त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्यां आ विवेश ॥

चत्वारि शृंगाणि चत्वारि पदजातानि नामाख्यातोपसर्गनिपाताश्च । त्रयोऽस्य पादास्त्रयः काला भूतभविष्यद्वर्तमानाः । द्वे शीर्षे द्वौ शब्दात्मानौ नित्यः कार्यश्च । सप्तहस्तासो अस्य सप्त विभक्तयः । त्रिधाबद्धस्त्रिषु स्थानेषु बद्ध उरसि कण्ठे शिरसीति । वृषभो वर्षणात् रोरवीति शब्दं करोति ।

(४) किं पुनरनेन वर्ण्येन किं न महता कण्ठेन नित्यशब्द एवोपात्तो यस्मिन्नु–पादीयमानेऽसन्देहः स्यात् । मंगलार्थम् । मांगलिक आचार्यो महतः शास्त्रौघस्य मंगलार्थं सिद्धशब्दमादितः प्रयुंक्ते मंगलादिनि हि शास्त्राणि प्रथन्ते वीरपुरुषकाणि च भवन्त्यायुष्मत्पुरुषकाणि चाध्येतारश्च सिद्धार्था यथा स्युरिति । अयं खल्वपि नित्यशब्दो नावश्यं कूटस्थेष्वविचालिषु भावेषु वर्तते । किं तर्हि । आभीक्ष्ण्ये अपि वर्तते । तद्यथा नित्यप्रहसितो । नित्यप्रजल्वित इति ।

२ નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે સૂત્રોને સ્પષ્ટ રીતે સમજાવો. **૧૪**

2 Explain clearly any two sutras of the following : **14**

(१) लः परस्मैपदम् । (१.४.९९)

(२) अतो दीर्घो यञि । (७.३.१०१)

(३) कर्तरि शप् । (३.१.६८)

(४) आशिषि लिङ्लोटौ । (३.३.१७३)

૩ भ्वादिप्रकरण અનુસાર भवति પદની રૂપસિદ્ધિ ક્રમશઃ સમજાવો. **૧૪**

3 Explain gradually the terminations of verb form भवति according to भ्वादिप्रकरण. **14**

અથવા/OR

૩ एधते ની રૂપસિદ્ધિ ક્રમશઃ સમજાવો. **૧૪**

3 Explain gradually the terminations of the verb एधते. **14**

૪ પતંજલિના મતે શબ્દાનુશાસન (વ્યાકરણ)નાં પાંચ મુખ્ય પ્રયોજનો વિગતે સમજાવો. ૧૪

4 Explain in detail the major objectives of शब्दानुशासन (Grammar) according to Patanjali. **14**

અથવા/OR

૪ વ્યાકરણશાસ્ત્રના વિકાસમાં પતંજલિના સ્થાન અને પ્રદાનની ચર્ચા કરો. ૧૪

4 Discuss the place and the contribution of Patanjali in the development of Sanskrit Grammar. **14**

૫ નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે વિષે નોંધ લખો : ૧૪

5 Write notes on any two of the following : **14**

(૧) વ્યાકરણશાસ્ત્રનાં ગૌણ પ્રયોજનો

(1) Minor objectives of Grammar

(૨) पस्पशाह्निक – શીર્ષક સમજાવો.

(2) Explain the title पस्पशाह्निक.

(૩) धातुगणाः

(૪) लिट्लकारः.